

Dimitria Petrova Zhelyazkova

(Bulgaria, Medical University of Plovdiv

Department of Languages and Specialized Training, Bulgarian Language Section)

How to Establish Positive Attitude of Learners in a Foreign Language Context

Abstract: For some learners, the study of Bulgarian is a difficult process. Some people have never studied foreign languages, they have no established habits and experience and no learning strategies. The teacher plays a crucial role in creating a permanent positive feedback, acknowledging the achievements of learners and supporting them in the difficult situations persons seeking or granted international protection are encountered with.

Positive experience in the learning process is not only an incentive for learning but also creates an anti-stress environment that facilitates the acquisition of the foreign language. Learning activities resemble real-life situations, and the study material should be graded according to its difficulty and integrated with socio-cultural information. The textbooks need to be designed for working specifically with this contingent of learners.

Tests bring additional stress and some learners in spite of their desire are ready to give up. They often point out that they would like to learn the language but without stressful elements.

The teacher has a major role and must be prepared for this special training – he or she must show utmost tolerance and calmness in order to convey it to the learners who live under extreme stress. Language must be simple and comprehensible, and the study material should be tailored to learners' specific needs. All these factors determine the role of the teacher as a mediator between foreign and Bulgarian culture.

Keywords: the role of the teacher, the teacher as a mediator, persons seeking or granted international protection, textbooks

Димитрия Петрова Желязкова

(Медицински университет – Пловдив

Департамент за езиково и специализирано обучение, Секция по български език)

Изграждане на положителна нагласа у обучаемите в условията на чуждоезиковия контекст

1. Работа по проект

В изложението се разглеждат резултатите от работата по два проекта с украински бежанци, а именно: проект за подпомагане на украински бежанци BG.22.SUBAGR.40109. 255518.01.00, който стартира от месец юни 2022 година и продължи до месец април 2023 година. Проектът е част от „Апел на Католическата църква в подкрепа на бежанците от Украйна в България“. От месец април и по настоящем се реализират също курсове по български език, които „Каритас Витания“ (Пловдив) предлага на украински бежанци, които са част от инициативата „Достъп до пазара на труда за бежанци от Украйна и от други страни на произход“, осъществявана от мрежата на „Каритас“ организациите в България, в партньорство с ВКБООН. Настоящият проект BGR01/2023/0000000096/000 „Socio-Economic Integration of Refugees and Asylum Seekers in Bulgaria“ продължи до края на месец декември 2023 г. Наблюденията ни са базирани

на обучението по български език въз основа на посочените проекти дейности с украински бежанци. Обучението е ефективно, тъй като опитът ни подсказва, че преподавателят със своята ерудиция и имидж има незаменима роля.

С оглед на подготовката за различните нива на владеене на български език първо бяха направени ТЕСТОВЕ за нива, чрез които бенефициентите да бъдат групирани в НИВО А1–А2, НИВО Б1–Б2 и специализирана група за медици (ниво С1–С2), подготвящи се за изпит за установяване на владеенето на български език и професионална терминология на български език от чужденци за упражняване на медицинска професия в България по специалностите „Медицина“, „Дентална медицина“ и „Фармация“.

За ниво С1–С2 се работи целенасочено с примерни тестови варианти и специализирана лексика по модела на ЦОПУО (Център за оценяване в предучилищното и училищното образование), гр. София.

Ефективността на обучението се определя от по-сетнешната дейност на преподавателя: за всяко от нивата трябва да бъдат разписани лингвистични теми и комуникативни цели.

2. Подбор на езиковия материал

Езиковият материал се подбира на функционален принцип, тоест съответстващото ниво на компетенция определя и обхвата на значенията на граматичните форми, както и съответстващите им упражнения. Предложените теми са съобразени със заложените езикови и социокултурни знания, които трябва да придобият усвояващите даден език, описани от разработената от Съвета на Европа Обща европейска езикова рамка.

В уроците са включени задачи от всички раздели на езикознанието – фонетика, морфология, лексикология, синтаксис, стилистика, анализ на текст – съобразени със заложените в Учебната програма (вж. <https://www.mon.bg/bg/28>) по български език като чужд за възрастни, търсеци или получили международна закрила социокултурни, комуникативни и езикови компетентности, необходими за интеграцията на обучаващите се към новата за тях социална и културна среда.

3. Методика на преподаване

Методиката е изградена въз основа на заложеното в Учебната програма:

Обучението по български език и култура на възрастни лица, търсеци или получили международна закрила, следва комуникативния подход и включва много разнообразни дейности. Езиковото обучение е интегрирано със социокултурната информация. Целта е изграждане и разширяване на комуникативни умения и стратегии, които са различни за различните нива, както и получаване на достатъчно знания за културата на страната. Социокултурната информация е заложена в рубриката „Кроскултурни съвети, комуникация и информация“ (Желязкова/ Zhelyazkova 2022)

Разбира се, посоченият учебник има и втора част, където са заложили рубрики, които допълват социокултурната компетентност, като: „Богатството на езика“, „Екзотиката на езика“ и адаптирани откъси от известни български произведения, които са обект на дискусия. Поднесени са и фразеологизми, които са от разговорния език.

Подходът с онагледяването и използването на ролеви игри е полезен при усвояване на езика в диалогична реч. В учебника на Желязкова/Zhelyazkova 2022 за първо ниво един от рецензентите – доц. д-р Бисера Дакова, отбелязва:

...тук не става дума за абстрахиращи граматически примери, а за „джобен“ справочник за България, за ориентир в действителността, за явен уклон по автентизъм.

Освен календара с емблематични български празници (Баба Марта, 24 май), в текстовете на учебника биват застъпвани постепенно, непринудено и самопонятно различни черти на българския манталитет: какво означава „черпя/да почерпя“ и проблематичното българско гостоприемство (на софиянци, по Константин Гълъбов); недостатъчно рафинираното обслужване в заведенията за хранене; приготвянето на „зимнина“, ходенето на село през почивните дни, битовите ритуали преди вечеря (ракия с шопска салата), и още съвсем в началото на учебника е отбелязано обратното кимане с глава у българите. По този начин учебникът съчетава официозно-клиширани представи с емпиричния опит от съприкосновението с реалността *тук-и-сега*.

Това налага усвояването на езика чрез въвеждането на българското като културен код. Голяма е емоцията и страстите се усилват за дискусии по отношение на поведението и психологията на българина. В специално Приложение на учебника за ниво Б1–Б2 се включват личности от миналото, както и изтъкнати съвременници, които са формирали националната идентичност, въз основа на които може да се обясни нейната актуална същност.

Обучението се осъществява, като учещите се намират в режим на сътрудничество помежду си. Принципът произтича от необходимостта да се осъществи положителна взаимозависимост между учещите в процеса на учене. На учещите се дава възможност да открият себе си и сами да конструират необходимите им езикови знания, интелектуални и емоционални отношения и умения за комуникативни езикови дейности. Обучението отразява и културния контекст, в който е поставен езикът. Активностите, които включват групови занимания и игри, са предложени от Събева, Загорова/Sabeva, Zagorova (2014) Предложените активности допълват усвояването на новия материал, като правят учебния процес по-атрактивен и ефективен. Всички активности са използвани многократно с отличен резултат в преподавателската дейност на авторките, които имат многогодишен опит в преподаването на български език на чужденци и английски език на българи.

За да стане част от чуждата култура, обучаваният обменя или споделя определени социокултурни знания и правила, като в същото време усъвършенства комуникативната си компетентност – това включва и функционирането на маркерите на разговорната реч – фразеологизмите, които са част от съвременната езикова ситуация. Както в урочните единици чрез рубриката *Екзотиката на езика*, така и в *Приложение 13* са включени често използвани разговорни фразеологизми, така също пословици и поговорки. Преведени са на езика посредник – руски, което улеснява тяхното въприемане и запомняне. Употребата им е свързана с конкретна стилистична оценка в определен контекст.

Чрез рубриките *Богатството на езика*, *Четене с разбиране* и *България и българите* се достига до все по-задълбочени познания върху лексикалното богатство на българския език, до проява на съпричасност към актуалната езикова действителност, като това допринася за изграждането на междукултурна компетентност. А тя пък играе роля при възпитанието на толерантност по отношение на другостта и различието на духовните ценности, изразяващи се в културните специфики на отделните общества.

Знанията по българска литература, празничните ритуали, кроскултурните особености са съчетани и с рубриките *Дискусия*, *Прочетете и разсъждавайте*, *Ситуационни задачи*, чрез които се провокира мисленето на обучаващия се по вечни теми като любов, изневяра, раздяла, смисъла на човешкия живот, както и насочване към конкретни казуси и знания за различни институции като НАП, НОИ, НЗОК, ДАБ и др. Изграждането на текст в даден контекст или по дадена тема се изразява чрез две задания – писане на есе или отговор на зададена ситуационна задача. Част от създадените текстове (есе) са публикувани както в учебника, така и в *Приложение 14*. Изказвам искрена благодарност на

всички украинци за усърдната работа (есетата са публикувани в автентичен вид с езикови корекции, като са посочени и имената на украинците, чиито текстове са включени в учебника с изрично разрешение (Желязкова/Zhelyazkova 2024: 4).

Като автор на учебници, бих обърнала внимание и на книга за учителя, която да мотивира работата и на другите колеги, ползващи учебниците.

4. Крайни и постижими цели

Текстовете за четене и слушане трябва да са занимателни, интересни и да представят живата реч... С оглед на психологията на бежанеца (миграцията вклучва множество загуби, свързани с: кариера и работа; социални: приятели и околна среда; семейство: подкрепа и здрави междуличностни отношения (както в предишната); икономически: независимост и стабилност; физическо здраве; психично здраве; духовност (Зиглар/Ziglar 2016)..., при която всяка промяна води до стрес), преподавателят трябва да успее да повиши чувството за сигурност у тези хора. При това част от тях са доста възрастни и по-трудно усвояват нова информация.

Преподавателят по български език и култура на възрастни лица, търсеци или получили международна закрила, трябва да е подготвен за този тип обучение, което е много специфично. Той трябва да се съобразява с различни фактори като раса, етнос, религия и непознатата за него култура. Трябва да демонстрира толерантност, спокойствие и увереност, за да предаде същите качества на обучаемите. За тях учителят е модел, медиатор между тяхната и българската култура. Всеки един техен въпрос заслужава внимание и отговор. Някои от тези обучаеми имат специфични нужди и преподавателят трябва да адаптира материалите така, че да са максимално полезни за тях. Текстове за слушане, както и всяка урочна единица могат да бъдат четени от преподавателя, но и прослушани чрез аудиозапис, направен във wav формат с 192 kbps, разпространяващ се отделно от книжното тяло на електронен носител (USB флаш), което би улеснило обучаваните лица и преподавателите при използването на съвременните компютри и лаптопи, предлагащи се вече без флопидисково устройство.

5. Фалшиви очаквания

Очакванията на бежанците могат да предизвикат изключителен стрес, тяхното самочувствие и идентичност могат да бъдат силно засегнати. Начинът им на живот претърпява промени, които могат да засегнат и психичното им здраве. И тук отново основна е функцията на психолога-преподавател. Човекът, който може да изслуша, да помогне, да подкрепи и вдъхне кураж не само чрез езиковата си компетенция, но и чрез създаване на психологически комфорт.

ЛИТЕРАТУРА

Желязкова 2022: *Желязкова, Д.* Добре дошли в България. Български език за бежанци (рускоговорещи) A1–A2. Пловдив: Димитрия Желязкова (Zhelyazkova 2022: *Zhelyazkova, D.* Dobre doshli v Balcaria. Balcarski ezik za bezhantsi (ruskogovoreshti) A1–A2. Plovdiv: Dimitriya Zhelyazkova).

Желязкова 2024: *Желязкова, Д.* Добре дошли в България. Български език за бежанци (рускоговорещи) B1–B2. Пловдив: Димитрия Желязкова (Zhelyazkova 2024: *Zhelyazkova, D.* Dobre doshli v Balcaria. Balcarski ezik za bezhantsi (ruskogovoreshti) B1–B2. Plovdiv: Dimitriya Zhelyazkova).

Зиглар 2016: *Зиглар, Т.* Колелото на живота. (Ziglar 2016: *Ziglar, T.* Koleloto na zhivota. Достъпни на адрес <https://www.ziglar.com/articles/the-wheel-of-life/>).

Събева, Загорова 2014: *Събева, Р., Ж. Загорова. Сборник езикови активности и игри за обучение на български език на бежанци. София: НКФ Каритас България (Sabeva, Zagorova 2014: Sabeva, R., Zh. Zagorova. Sbornik ezikovi aktivnosti i igri za obuchenie na balgarski ezik na bezhantsi. Sofia: NKF Karitas Balcaria).*